

Ks. dr hab. Grzegorz Chojnacki prof. US
Dyrektor Instytutu Nauk Teologicznych Uniwersytetu Szczecińskiego
Dziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego

Recenzja dorobku habilitacyjnego dra Michała Chabereka OP

zlecona przez ks. prof. Dariusza Koteckiego pismem WT/III/2024/2025 z dnia 12
marca 2025 roku
na mocy wyznaczenia na recenzenta przez Radę Doskonałości Naukowej

A. Spełnienie wymogu art. 219, ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym

Michał Chaberek OP uzyskał stopień doktora nauk teologicznych w 2011 roku na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie na podstawie rozprawy doktorskiej „Kościół katolicki wobec debat teologicznych dotyczących teorii ewolucji”.

Obecnie zatrudniony jest na stanowisku konsultanta naukowego w wymiarze $\frac{3}{4}$ etatu w fundacji En Arche.

Habilitant posiada konto w bazie ORCID, jednakże nie ma w nim żadnych danych lub są niedostępne, co należałoby zmienić ze względu na zasadę *open access* w świecie nauki.

Należy jednak stwierdzić, że swoje publikacje prezentuje w sposób uporządkowany w bazie Google Scholar, dzięki której rejestrowane są fakty cytowania jego publikacji ze wskazaniem miejsc bibliograficznych oraz wyliczeniem wskaźnika w indeksie Hirscha: całkowita liczba cytowań: 127; h-indeks: 6 oraz i10-indeks: 5. W dokumentacji nie podano innych wskaźników bibliometrycznych.

B. Spełnienie wymogu art. 219, ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym

O. dr Michał Chaberek posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.

B.1. Dr Michał Chaberek jest autorem monografii naukowej *Wiedza a ewolucja. O tym jak teologia filozofia i nauki przyrodnicze łączą się w pytaniach o początki*, Kęty 2024, wydanej przez Wydawnictwo Marek Derewiecki, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie jest ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. A ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Habilitant przedstawił monografię naukową, którą można określić w triadzie słów kluczowych: przyrodniczej diagnozy stanu badań i danych biologicznych o pochodzeniu człowieka, filozoficznej konwergencji i dyskrepancji teorii dotyczących powstania człowieka i teologiczno-biblijnej genezy wraz z eksplanacją antropologii teonomicznej. Ta triada idei implementowanych w rozprawie habilitacyjnej jest znaczącym wkładem do nauki w pryzmacie aksjomatów I. Kanta: *quid facti* i *quid iuris*.

Przedmowa (s. 3-5) i Wstęp do rozprawy habilitacyjnej (s. 7-8) implementują wszystkie elementy introdukcyjne do przeprowadzenia dyskursu monograficznego. Przedmowa ujmuje wagę podjętych badań w kontekście teorii Karola Darwina, która zintensyfikowała pytania o pochodzenie gatunków. Celowe więc zostały postawione pytania przez Habilitanta, które należy potraktować jako hipotezy: „Jaka jest rola nauki w wyjaśnianiu pochodzenia świata? Co mogą zdziałać konieczność i przypadek w przyrodzie? Kim jest człowiek? Jakie są podstawy ludzkiej moralności i godności? Jak rozumiesz Pismo Święte? Jak Bóg działa w świecie? Wszystkie te fundamentalne zagadnienia (i wiele innych) zbiegają się w jednym problemie pochodzenia gatunków” (s. 3). Habilitant zauważa też istnienie błędnych założeń metodologicznych, które mają być w pracy zdiagnozowane i mają być podane propozycje korekty: „Zamiast wybierać z jakiegokolwiek powodu tylko niektóre fakty i dane, jednocześnie przemilczając inne, musimy sformułować wielką syntezę wiary, filozofii i nauki” (s. 4). Wybrane przez Habilitanta metody badawcze, charakterystyczne dla dyscyplin, w których zostały zrealizowane badania, odpowiadają postawionym celom oraz implementują najnowsze osiągnięcia w filozofii nauki.

Pierwszy rozdział dysertacji (s. 9-102) oscyluje wokół semantyki i historii konwergencji i dyskrepancji dwóch podstawowych fenomenów: religii i nauki, a wyrażony jego tytuł „Religia a nauka” ustawia dociekania Habilitanta w perspektywie komparatywnej. Semantyczna opowieść o teologii, filozofii i nauce przenika w kwestie naturalizmu, potraktowanego jako ekspansję lub odrzucenie. Na tle tych zagadnień Habilitant, posługując się deskrypcją historiozoficznej teorii Comta, eksplanuje owe relacje poczynając od ludzi pierwotnych aż po postmodernizm. Bardzo interesującą eksplikacją hermeneutyczną jest próba ustalenia granic wyjaśnień naturalnych, zawarta w punkcie 4 tego rozdziału. Interesujące jest też wzięcie pod uwagę pryzmatu przestrzeni oraz czasu jako indyktorów do wskazania granic nauki, ale i możliwości

jej rozwoju ze względu na ontologiczny i przypadłościowy charakter obu wymiarów, w których się poruszamy.

Drugi rozdział (s. 103-215) stawia punkt ciężkości na opis sprzężenia zwrotnego pomiędzy ewolucją a wiedzą naturalną. Zawarta w nim najpierw prolegomena eksplikuje fundamentalne pojęcia dla hermeneutyki osiągnięcia naukowego. Gatunek, ewolucja i biologiczna makroewolucja łączą się w komplementarną triadę ideową, którą Habilitant przedstawił w pogłębiony sposób. Konsekwentnie zostały przedstawione paradoksy darwinizmu oraz ewaluacja metafizyczna idei ewolutywnych. Centralnym punktem dyskursu epistemologicznego tej części jest pytanie o relację pomiędzy inteligentnym projektem a neodarwinizmem. Uważam ten fragment rozprawy za znaczący wkład do nauki, gdyż jest ona nowatorska w stosunku do wcześniejszych lub równoległych badań. Habilitant umiejętnie prowadzi twórczy dyskurs z innymi znawcami na temat inteligentnego projektu i odpowiada na pytanie czy darwinizm jest bardziej naukowy niż ta teoria.

Trzeci rozdział (s. 216-321) dotyczy problematyki komparacji stanowiska chrześcijaństwa do ewolucji, kolokwialnie nazwany: „Ewolucja a chrześcijaństwo”. Objętość tego rozdziału jest proporcjonalna do poprzednich rozdziałów i stanowi rdzeń dysertacji habilitacyjnej. Odpowiednio drugi punkt stanowi etiologiczne biblijno-filozoficzno-teologiczne spojrzenie na *creatio*, ze szczególnym uwzględnieniem myśli augustynowo-tomaszowej. Wydaje się, że hermeneutyka obu wybitnych myślicieli oraz tradycja tomistyczno-neotomistyczna powinna być uzupełniona przez najnowsze wyniki płynące z analiz antropologii biblijnej, czego mi zabrakło w całości monografii. Punkty 3, 4, 5 i 6 stanowią kwintesencję dyskursu dotyczącym konwergencji i dyskrepacji w relacjach pomiędzy wiedzą a ewolucją z bardzo ciekawym, odkrywczym *passusem* na temat pytania czy chrześcijaństwo może być kontrkulturowe.

Zakończenie rozprawy (s. 322-323) inwolwuje celne wnioski, które mają swoje odzwierciedlenie w toku przeprowadzonych twórczych analiz i interpretacji Habilitanta. Dla lepszego *melius esse* zalecałbym wskazanie kolejnych pól badawczych, które się zrodziły w trakcie dyskursu, a których analiza przekroczyłaby podane ramy monografii habilitacyjnej.

Wykaz bibliografii (s. 324-339) wyróżnia się układem alfabetycznym, umożliwiającą łatwy dostęp do implementowanej literatury. Habilitant nie ustrzegł się jednak usterek w zapisach bibliograficznych. Brak bowiem jednolitości w zapisach rekordów bibliograficznych, ma się bowiem wrażenie że niektóre z nich zostały przepisane z innych źródeł bez refleksji, że stanowią one inny model zapisu bibliograficznego. Są to *didaskalia*, na które powinno też zwrócić uwagę wydawnictwo, przygotowujące druk dysertacji habilitacyjnej. Bardzo dobrym wyróżnikiem publikacji jest dołączony indeks osób, który pozwala na szybko kwerendę w tekście (s. 340-345).

Reasumując ewaluację osiągnięcia naukowego uważam je za ważny i znaczący wkład do rozwoju nauki w trzech dziedzinach: nauk przyrodniczych, nauk humanistycznych i nauk teologicznych. Habilitant zachował precyzję metodologiczną

dla poszczególnych dyscyplin nie przekraczając granic wyznaczonych przez konkretne metody, a wyniki eksploracji tematycznych przedstawił do owocnej dyskusji, wykazując sens namysłu interdyscyplinarnego. Lepszym rozwiązaniem byłoby natomiast zogniskowanie wstępu do tematu inteligentnego projektu w jednym, osobnym rozdziale, mającym charakter introduktywny, aby eksplanacja tej idei nabrała jeszcze bardziej retrospektywnego i introspektywnego charakteru.

B. 2. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.

Dorobek naukowy, stanowiący znaczny wkład do rozwoju nauk teologicznych, koncentruje się, bez niepotrzebnego rozproszenia w mnożeniu wątków badawczych, na trzech obszarach, które można określić w kluczu: 1. Ewolucjonizm – dialog wiary i nauki, 2. Ewolucjonizm a tomizm, 3. Teologia ciała, 4. Eleuterologia i 5. Miscellanea

Pierwszy teren eksplanacji naukowej Habilitanta: ewolucjonizm – dialog wiary i nauki ma szeroką dokumentację w postaci monografii opublikowanych przed doktoratem (2) oraz po doktoracie (1), monografii popularno-naukowej (1) oraz przekładów monografii dotyczących kwestii dialogu wiary i nauki (2). Habilitant napisał o tym szerokim zagadnieniu 8 artykułów naukowych, 7 rozdziałów w monografiach zbiorowych, 2 artykuły naukowe spoza punktowanej listy czasopism, 13 artykułów popularnonaukowych. W tym miejscu należy wspomnieć jeszcze 14 tekstów publicystycznych, które wzmacniają przekaz popularno-naukowy.

Drugim obszarem badań Habilitanta są zagadnienia z obszaru ewolucjonizmu i tomizmu. Badania w tej materii Habilitant przeprowadził w 1 monografii naukowej, 2 artykułach naukowych, 2 rozdziałach w pracach zbiorowych, 2 artykułach naukowych niepunktowanych oraz 1 artykule popularnonaukowym. W łączności z pierwszym obszarem publikacji naukowych należy stwierdzić, że oba pola badawcze stanowią znaczący wkład do rozwoju trzech dziedzin nauki, wskazując na zdolność Habilitanta do twórczej interpretacji współczesnych wyzwań epistemologicznych wynikających z najnowszych odkryć w materii nauk szczegółowych.

Trzeci obszar dyskursu naukowego jest dedykowany teologii ciała, któremu Habilitant poświęca mniej publikacji, jednakże 3 artykuły naukowe i 1 artykuł popularnonaukowy pokazują wolę Habilitanta do prowadzenia dyskursu subdyscyplinarnego w obrębie dyscypliny nauk teologicznych. Na szczególne wyeksponowanie zasługuje publikacja dotycząca przedmiotowego uzasadnienia teologii ciała w etiologicznym dyskursie dotyczącego pochodzenia człowieka.

Czwarte pole badawcze eksplanuje kwestie eleuterologiczne. W jednym z artykułów została dokonana deskrypcja wpływu myśli chrześcijańskich na rozwój idei eleuterologicznych w kulturze europejskiej. W innym tekście, zamieszczonym w „Poradniku do spowiednika” aspekt wolności ujawnia się w pytaniu czy da się przekonać do wiary.

Piąty obszar badawczy, który można nazwać zebrany, dotyczy spraw życia gospodarczego, emocjonistycznej koncepcji społeczeństwa, rozważań trynitologicznych oraz potrzeby spowiedzi

Wspomniane pięć obszarów badawczych dają podstawę do konkluzji, że Habilitant bierze udział w dyskursie naukowym w zakresie trzech dziedzin naukowych na bardzo wysokim poziomie merytorycznym i metodologicznym.

C. Spełnienie wymogu art. 219, ust. 1 pkt 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym

Wśród wielu aktywności naukowo-organizacyjnych należy wymienić 18 wystąpień na konferencjach, przede wszystkim, międzynarodowych i zagranicznych z takimi tematami jak np. Współczesne modele powiązania nauki i wiary w kontekście pytania o pochodzenie gatunków. Referat wygłoszony na spotkaniu naukowym Sekcji Filozofii Przyrody Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. Pasierbiec, 22 czerwca 2012; Thomas Aquinas and Theistic Evolution. Wystąpienie na konferencji „Dominicans and Renewal of Thomism” organizowanej przez Thomistic Institute, Washington, DC, 1-5 lipca 2013 (2 lipca); „New Wine in New Wineskins: Changing the Traditional Categories in the Creation and Evolution Debate”, udział w panelu dyskusyjnym, Trinity Western University, Langley BC, 5 lutego 2015; Thomas Aquinas and Theistic Evolution. Wystąpienie na konferencji „Logos and Eros in Evolution: Intelligent Design and Thomism”, Ave Maria University, FL, 20-21 lutego 2015 czy Genesis, Aquinas, Christianity and Evolution. Wystąpienie na konferencji „Aquinas and Evolution” organizowanej przez Thomas Aquinas College, Kalifornia, oraz Claremont Center for Reason, Religion, and Public Affairs, Claremont McKenna College, 22 września 2018.

Habilitant był też często zapraszany referentem i wykładowcą w wielu krajowych i międzynarodowych wydarzeniach naukowych (ok. 24). Wśród nich warto wymienić: Jan Paweł II, teoria ewolucji i inteligentny projekt. Wykład w Instytucie Dialogu Międzykulturowego oraz Ośrodku Badań nad Myślą Jana Pawła II Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, 16.02.2012; Czy Bóg mógł posłużyć się ewolucją? Referat wygłoszony na Uniwersytecie Zielonogórskim w ramach Zielonogórskiego Konwersatorium Filozoficznego, 13 czerwca 2012; Evolution, Creation and Intelligent Design. Prezentacja dla pracowników Wydziału Teologicznego (Catholic Studies) University of Mary, Bismarck, ND, 25 marca 2015; Catholicism and Evolution: A discussion on Faith and Origins. Wykład wygłoszony na University of Mary, Tempe, AZ, 16 grudnia 2015; Catholicism and Evolution: A Discussion on Faith and Origins Part II. Wykład wygłoszony na University of Mary, kampus w Tempe, AZ, 19 lutego 2016 oraz Catholicism and Evolution. Wykład dla John Paul II Theological Society, St. Patric's College, Maynooth, Irlandia, 16 listopada 2020.

Habilitant wykazał się zmysłem organizacyjnym przy stworzeniu konferencji „First International Congress on Science and Faith”, która odbyła się na Wydziale Teologicznym Univercantes San Agustín w Kolumbii, w Bogocie w dniach 7-9 listopada 2018 oraz zapoczątkował cykl konferencji „Wiara i nauka w dobie sekularyzacji”, organizowane przez Stowarzyszenie Kultury Chrześcijańskiej im. Piotra Skargi, amerykański think-tank Discovery Institute z Seattle (USA) oraz Instytut Steno Wiara i Nauka. Do tej pory odbyły się dwie konferencje (Niepołomice, 1-3 czerwca 2023, 3-4 czerwca 2024).

Partycypacja w komitetach organizacyjnych oraz grantach naukowych została poświadczona uczestnictwem w realizacji projektu naukowego pt. Architektura i infrastruktura Wielkiego Resetu – studium transformacji ku cywilizacji informacyjnej, realizowanego na Politechnice Warszawskiej w okresie od 20 lipca 2022 do 19 października 2024 roku, biorąc czynny udział w seminariach i zebraniach naukowych jak i wygłaszając w trakcie seminarium w dniu 24 maja 2024 roku wykład pt. Dominująca narracja na temat sztucznej inteligencji jako jeden z elementów Wielkiego Resetu i przedłożyłem Zespołowi Projektowemu jego streszczenie w formie pisemnej. Habilitant uczestniczył również w międzynarodowej konferencji naukowej projektu pt. Architektura i infrastruktura Wielkiego Resetu – efekty badawcze i odbiór społeczny, która odbyła się w dniach 27-29 czerwca 2024 roku, biorąc udział w panelu dyskusyjnym nad wystąpieniem prof. Andrzeja Targowskiego z Western Michigan University, pt. Rola cybernetyki w cywilizacyjnych przeobrażeniach świata. Projekt był finansowany z budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla społeczeństwa”.

Rozpoznawalność osoby Habilitanta w środowisku naukowym jest pogłębianą dzięki członkostwu w Polskim Towarzystwie Tomasza z Akwinu.

Również udział dwukrotny w stażach międzynarodowych podkreśla szczególny wkład habilitanta do rozwoju nauki: 1. W okresie wrzesień 2012 – czerwiec 2013 staż podoktorski w instytucie badawczym Discovery Institute w Seattle, WA (USA); 2. W semestrze wiosennym roku akademickiego 2017/18 (luty-kwiecień 2018) badania z zakresu antropologii teologicznej w St. John's Seminary w Camarillo oraz wykłady dla seminarzystów Archidiecezji Los Angeles na temat teologii ciała w ujęciu Jana Pawła II oraz teologii antropologicznej w ramach przedmiotu „Theological Anthropology”.

Do współpracy z sektorem gospodarczym należy zaliczyć wykład „Czy da się złapać Darwina w pułapkę na myszy?” (27 maja 2021), wygłoszony z okazji otwarcia siedziby firmy MacWarren w Katowicach.

D. Konkluzja końcowa

Zgodnie z wypracowanymi przez Immanuela Kanta zasadami płynącymi z jego filozofii nauki, kunszt metodologiczny badacza wymaga badań prowadzonych według dwóch pryncypiów: *quid facti* i *quid iuris*. Oznacza to, że w eksplanacji problemu badawczego powinno się najpierw wykazać wszystkie fakty dotyczące badanej problematyki i następnie zaproponować rozwiązanie problemu badawczego na poziomie wnoszącym znaczący wkład do rozwoju nauki. Takie procedere zakłada też wykazanie prawa do własnej twórczej interpretacji przedstawionych faktów. Habilitant spełnił w sposób zadawalający konwergencję spełnienia zasad *quid facti* i *quid iuris*. Można dodać jeszcze trzeci wyróżnik dorobku habilitacyjnego, który nazwałbym *quid effecti*. Owoce pracy zgodnie z przyjętym celem (celami) są koherentne i komplementarne, brakuje jedynie odniesień do najnowszych wyników analiz z antropologii biblijnej i wypowiedzi kolegialnych gremiów naukowych Kościoła powszechnego. Idea inteligentnego projektu jest cenna jako klucz hermeneutyczny do eksplikacji teorii pochodzenia całego kosmosu, jednakże wymaga twórczego uzupełnienia jej, by nie ulec efektowi *pars pro toto*.

Całościowy dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny dra Michała Chaberka charakteryzuje się progresją epistemologiczną i rozwojem warsztatu badawczego. Habilitant potrafi ustalić, opisać i eksplanować fenomeny badawcze zgodnie z zasadą *quid facti*, trzymając się obranych przez siebie obszarów badawczych, dzięki czemu udowadnia opanowanie samodzielnego warsztatu badawczego od strony metodologicznej.

Habilitant od momentu podjęcia pracy naukowej udoskonala swoją samodzielność badawczą; dokonywane przez niego analizy zarówno w monografiach, w rozdziałach monografii zbiorowych, jak i w artykułach charakteryzują się progresem dyskursywnym, głębią eksplikacji i asocjacyjną interdyscyplinarnością.

Habilitant w sposób oryginalny podejmuje różnorodną problematykę badawczą, oscylującą wokół trzech głównych nurtów ideowych: ewolucjonizmu w duchu prowadzonego dialogu wiary i nauki, ewolucjonizmu a tomizmu oraz teologii ciała. Oryginalność myśli powoduje, że antecendentne treści są poddawane recepcji treściowej i następnie konsekwentnie Habilitant dokonuje „nadbudowy” treściowej w kolejnych publikacjach, czyniąc to dzięki metodzie badawczej: koncentrycznej i cyrkulatywno-eidetycznej, charakterystycznej dla np. fenomenologii, okrążając rdzeń danego problemu przez zastosowanie warstwowych pryzmatów.

Zawarte w recenzji uwagi mają posłużyć jako *necessitas ad melius esse* w dalszej pracy naukowej oraz do dyskusji w czasie kolokwium habilitacyjnego.

Stwierdzam jednoznacznie, że przedstawiony dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny ks. dra Michała Chaberka spełnia wymagania ustawowe do uzyskania stopnia doktora habilitowanego i polecam go do dalszego procedowania.

14.05.2025

ks. Grzegorz Chojmela